basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

MOTSHEANONG/PHUPJANE 2026

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 10.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A:	Tekokutlwisiso	(30)
KAROLO YA B:	Kgutsufatso	(10)
KAROLO YA C:	Dibopeho le ditlwaelo tsa Tshebediso ya puo	(30)

2. Bala ditaelo TSOHLE ka tlhoko.

3. Araba dipotso TSOHLE.

4. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.

5. Seha mola qetellong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE.

6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.

7. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.

8. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.

9. O eletswa ho sebedisa nako ya hao ka mokgwa ona:

KAROLO YA A:	Metsotso e 50
KAROLO YA B:	Metsotso e 30
KAROLO YA C:	Metsotso e 40

10. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

Potsong ena o nehilwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema e nngwe le e nngwe ka tlhoko o nto araba dipotso tsohle tse hlahang tlasa tema ka nngwe.

Bala tema ena e latelang mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

TEMA YA A

BOSHODU BA KOPORO AFORIKA BORWA

1 Ho utsuwa ha koporo ke tlolo e kgolo ya molao hobane ho ama setjhaba kaofela ka ditsela tse fapaneng. Mona naheng ya Aforika Borwa, boshodu bona ke pharela e kgolo. Dithapo tsena di utsuwa matlong, dibakeng tsa kgwebo, diporong tsa terene, maboneng a laolang sephethephethe le dibakeng tse ding tse ngata. Hantlentle ke sefe se sekaana se batlwang ke mashodu ana a soto dithapong tsena tsa motlakase? Menyenyetsi e ntse e ipetsa hore sesosa se seholo sa ho utsuwa ha dithapo tsena tsa motlakase ke koporo e fumanwang ka hara dithapo tsena. Koporo ena e a ntshuwa e be e ilo rekiswa ke dithena. Koporo ena ke serafshwa sa bohlokwa se sebediswang ho etsa dipeipi tsa metsi le disebediswa tse ding tse ngata. Mashodu ana a rekisetsa batho ba rekang disebediswa tsa kgale. Bareki bana, ba qhibidihisa koporo ena mme ba e rekisetse dikhamphani tse kgolo. China ke naha e itlhommeng pele ho rekeng koporo e molaong le e se molaong dinaheng tse ding.

2 Bothata ke hore boholo ba mashodu ana a re senyetsang, ke ditsubi tse kgolo tsa dithethefatsi. A sebedisa tjhelete ena eo a e fumaneng ka tsela ena e nyonyehang ho ithekela dithethefatsi. Hosane ha dithethefatsi tsena di tswa mading, ba tswa letsholo hape la ho batlana le dithapo tse ding tsa motlakase ho tima lenyora lena la bona le sa feleng. Ketso ena ya mashodu ke lebidi e le ka nnete! Koduwa ena ya ho utsuwa ha dithapo tsena tsa motlakase matlong, e ba bothata bo boholo ho baahi, haholoholo ba dikojwana di mahetleng. Ba iphumana ba tlameha maoto le matsoho ho ithekela dithapo tse ding tsa motlakase hape bakeng sa tse utswitsweng ke mashodu ana. Batho ba ema le monna wa mateneng ha ba tlameha ho reka dithapo tse ding kaha theko ya thepa e nyolohile haholo mehleng ena. Ka dinako tse ding mashodu ana a iphethola dithakadi, ha a sa fumane dithapo tse hoketsweng dipalong, a tjheka tsena tse tsamayang fatshe mme seo se siya se entse mangopengope a tshabehang ditseleng tsa rona. Ebe jwale boramakoloi ba tsamaya ka thata mebileng.

3 Dikgwebong tse kgolo, bothata bona ba ho utsuwa ha motlakase bo ka di putlamisa kaha motlakase le dikgwebo ke di ya thoteng di bapile. Diterene di ameha habohlokohloko ke tshenyo ena e tshabehang. Ka nako e nngwe diterene di a thulana ka lebaka la ho hloka disikinale mme seo se baka tahlehelo ya maphelo a batho ba tla beng ba palame terene ka nako eo. Ho utsuwa hona ha dithapo tsa motlakase ho qositse Transnet tahlehelo ya R1,6 bilione dipakeng tsa Tlhakubele le Loetse ka selemo sa 2023.

4 Mashodu ana a bapala ka mollo metsi a le teng kaha a ka iphumana a le ka moo thakadi e fatelang ka teng. A ka iphumana a butswitswe ke ho tlabolwa ke motlakase hobane boholo ba wona ha bo na tsebo e phethahetseng ka motlakase. Ba tlapurela feela dithapo tsa motlakase ka dihlooho tse ntsho. Ka a mang matsatsi, a ka iphumana a tobane le ditau tse bohale, e leng setjhaba. Ha setjhaba se ka ba fumana ba le moo, ho ka nkga ho sa bola! Ba ka tswa dikotsi tse tshabehang tsa ho otlwa ke baahi ba halefileng kapa hona ho ba isa ha maotwana finyela. Re a tseba kaofela hore leshodu ke ntja le lefa ka hlooho ya lona. Ba ka iphumana ba tobane le letsoho le matla la molao mme ba qeta karolo e kgolo ya bophelo ba bona ba le tjhankaneng.

5 Ha ditaba di se di kgitlile selei, re ye re ipotse hore ke bafe bareki baa ba koporo naheng ee? Hona bareki bao ba ikutlwa jwang ho reka koporo bathong ba seng molaong. Bareki bao ba na le dipelo tsa majwe. Ba shebile tjhelete, ba sa nahane ka ditlamorao tsa diketso tseo tsa bona tse soto. Ke sefe se ka etswang ke setjhaba le mmuso ho tima mollo ona o bonahalang o ntse o kekela wa boshodu bona? Mmuso le setjhaba ba ka tshwarana ka matsoho ho lwantsheng bothata bona. Setjhaba se ka hana ho reka koporo ena. Se ka tlaleha bareki ba rekang koporo e seng molaong ho bomofeta ka tsela mme dikgwebo tsa mofuta o jwalo di lokela ho kwalwa ka ho panya ha leihlo! Mapolesa le ona a tlamehile ho potoloha bosiu le motsheare ho etsa bonnete ba hore dithapo tsa motlakase di bolokehile. Ho etswe matsholo dibakeng tse ngata ho hlokomedisa setjhaba ka bothata bona.

[E qotsitswe le ho lokisetswa tlhahlobo ho tswa ho http://www.christmas.com]

1.1 Sesosa se seholo sa ho utsuwa ha dithapo tsa motlakase ke sefe? (1)

1.2 Ho etsahalang ka koporo ha mashodu a qeta ho e utswa? Fana ka ntlha E LE NNGWE. (1)

1.3 Qotsa polelwana seratswaneng sa bobedi e hlalosang hore ketso ya ho utsuwa ha dithapo tsa motlakase ke ntho e iphetang hangata. (1)

1.4 Hlalosa sekapuo sena 'ho ema le monna wa mateneng' moleng wa 24. (1)

1.5 Bolela mathata A MARARO a bakwang ke ho utsuwa ha dithapo tsa motlakase mona Aforika Borwa. (3)

1.6 Ke hobaneng ha ho thwe 'motlakase le dikgwebo ke di ya thoteng di bapile'? (2)

1.7 Lenyora la mashodu leo ho buuwang ka lona moleng wa 18 ke lenyora la …

A manyabolo.
B seqhaqhabola.
C dithethefatsi.
D senomaphodi. (2)

1.8 Bolela hore polelo e latelang ke NNETE kapa MAFOSI, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao:

Koporo yohle e utswitsweng, e rekisetswa dibaka tsohle tse sebetsang ka koporo ho kenyelletswa le difeme tse molaong. (2)

1.9 Bolela lebitso la mokgabisopuo o sebedisitsweng moleng wa 47. Hlalosa kamoo mokgabisopuo oo o nyallanang kateng le diketso tse etswang ke bareki ba koporo e seng molaong. (3)

1.10 Bolela diketso TSE PEDI feela tse ka etswang ke setjhaba ho rarolla pharela ena ya ho utsuwa ha dithapo tsa motlakase. (2)

1.11 Hlalosa maele ana 'leshodu ke ntja le lefa ka hlooho ya lona' o ipapisitse le ditaba tsa tema ena. (1)

1.12 Bolela mathata A MABEDI a ka hlahelang batho ba utswang dithapo tsa motlakase. (2)

Bala le ho boha tema ena e latelang mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

TEMA YA B

[Setshwantsho se nkuwe ho http://www.christmas.com]

1.13 Puo ya mmele ya monna ya nomorilweng 1 e re bolella eng ka maikutlo a hae? (2)

1.14 Hobaneng ha mapolesa a nomorilweng 2 le 3 a ahlame? (2)

1.15 Diketsahalo tse hlahang setshwantshong sena di etsahala ka nako efe ya letsatsi? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

1.16 Hlalosa kamoo mongodi a ntshetsang pele mohopolo wa sehlooho wa TEMA YA A ho TEMA YA B kateng. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

Bala ditaba tsa tema e latelang, ebe o di kgutsufatsa ka ho ngola ka seratswana se momahaneng moo o fanang **ka keletso mabapi le ho fedisa ditweba**.

ELA TLHOKO

O lebeletswe ho etsa tsena tse latelang:

1. Kgutsufatso e be ya mantswe a sa feteng 90.
2. Dintlha e be TSE SUPILENG tse jereng mohopolo wa sehlooho.
3. Ngola ka mokgwa wa seratswana se momahaneng.
4. Bontsha palo ya mantswe ao o a sebedisitseng qetellong ya kgutsufatso ya hao.

TEMA YA C

HO FEDISA DITWEBA

Ditweba ke diphoofotswana tse tshwenyang e le ka nnete. Moo di leng teng, ho lluwa sa mmokotsane hobane di senyetsa batho ka ho ja dijo le ho senya thepa ya bona. Re tshwanela ho lwana ya sedulamatswapong ho fedisa dira tsena leha ho se bobebe ho hlola ntwa ena. Ha ho ka ha kena e le nngwe feela ka ntlong, o tsebe hore e se e le qaleho ya mathata.

Hlokomela hore mapatso le masoba a a kwalwa hore ditweba di se ke tsa kena ka tlong ka ho sebedisa lesela le thata le setiliwulu. Tlosa dijo tsohle moo ditweba di ka di fihlellang. Kwahela dijo mme o tlose mafoforotsane a tletseng hohle. O tlose le dijo tsa dintja le dikatse hape o tlose moqomo wa matlakala ka ntlong ha o robala.

Di tjhehele leraba ka ho sebedisa sefi kapa sefi sa sekgomaretsi. Se behe moo o bonang hore matshwao a tsona a a bonahala empa o etse bonnete ba hore se hole le bana. Sebedisa setebeladiroto/setebeladikgoto sa tlhaho ka ho fafatsa oli e entsweng ka setlamatlama se bitswang kwena kapa ho fafatsa pepere. Ditweba ha di rate monko oo. O tlameha ho nahana ho rua katse hobane dikatse di tsomana le ditweba hohle moo di leng teng mme di di thibela ho kena ka ntlong. Ke ka hoo puo ya Basotho e reng, ha katse e le siyo, ditweba di a nyanyaka.

Bohlweki ke ntho ya bohlokwa mme o lokela ho boloka lelapa la hao le hlwekile. Ho hlweke le ka ntle hobane dintho tse ngata tse behilweng ka ntle di fetoha selao sa ditweba. Di ipata hara bohlaswa boo ebe ha di tswale di baka mahlomola. Tsohle tse sa sebedisweng di lahlwe. Ha tsohle di hlotse, batla thuso ya ditsebi. Ikopanye le setsebi se sebetsang ka ditjhefu. Se tla di fedisa ka polokeho le ka tsela e nepahetseng. Wena di tlohelle matsohong a setsebi o phuthe matsoho a hao.

Ditweba di shebahala di le nyane, di nyatseha feela tshenyo eo di e bakang, ke e kgolo. Di bakela batho mafu a mabe a ka nnang a isa motho ha maotwana finyela.

[E qotsitswe ya hlophisetswa tlhahlobo ho tswa ho http://www.rentikol.co.za]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 3: PAPATSO

Bala le ho boha papatso ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

TEMA YA D

[Setshwantsho se nkuwe le ho hlophiswa botjha ho tswa ho www.sendtondo.co.za]

3.1 Hlalosa mohopolo wa sehlooho wa papatso ena. (2)

3.2 Ke hobaneng ha mmapatsi a sebedisitse mongolo o mosesane ha a ngola dintlha tsa kgokahano qetellong ya papatso ee? (2)

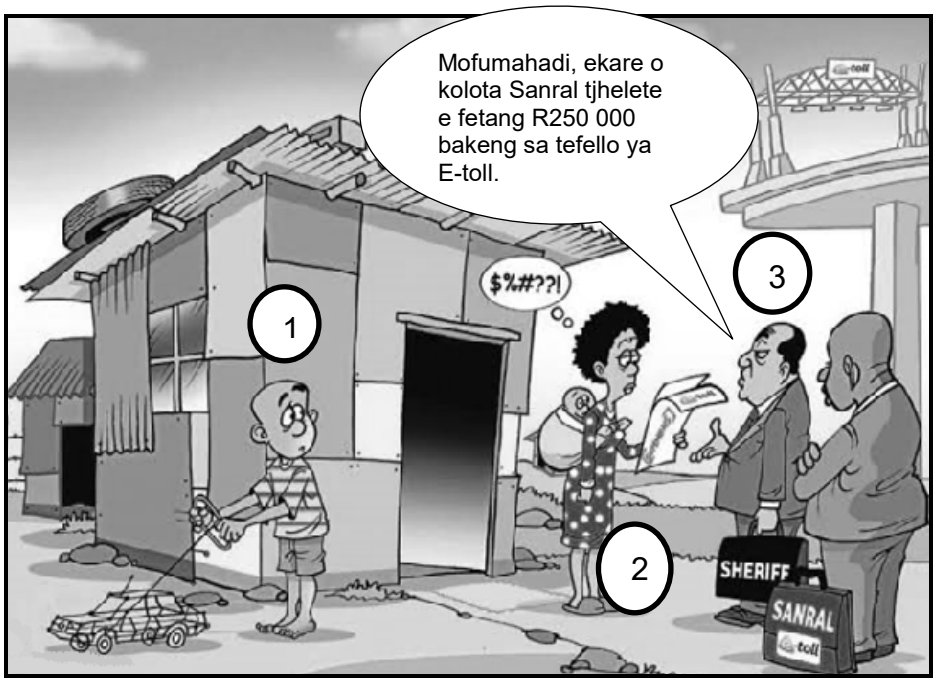
3.3 Tshohla tshebediso ya setshwantsho se hlahang papatsong ena. (3)

3.4 Na ho a amoheleha hore mmapatsi a bitse batho ba lokisang makoloi setsing se papatsong ka hore ke dingaka? (3)
[10]

POTSO YA 4: KHATHUNU

Bala le ho boha khathunu ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

TEMA YA E

[Setshwantsho se nkuwe le ho hlophiswa botjha ho tswa ho www.yalocartoons.com]

4.1 Sepheo sa mokhathunu ke sefe ka ho sebedisa matshwao a kahara pudulwana ya monahano wa mosadi ya nomorilweng 2? (2)

4.2 Hobaneng ha monna ya nomorilweng 3 a sebedisa lentswe 'ekare' empa a tseba hantle hore mosadi eo o kolota bokae? (2)

4.3 Tsenkolla puo ya mmele e iponahatsang ho mophetwa ya nomorilweng 1 le ya nomorilweng 2. (3)

4.4 Sekaseka boteng ba mabidi a koloi a ka hodima ntlo khathunung ena. (3)
[10]

POTSO YA 5: TEMA YA PROSA

Bala tema ena e be o araba dipotso tsa thutapuo le tshebediso ya puo tse botsitsweng hodima yona.

TEMA YA F

MORUTI YA MAKATSANG

1 Motseng o monyane Lesotho kwana, ho ne ho na le moruti ya neng a etsa dintho tse sa tlwaelehang. O ne a sa rere ka Bebele feela, o ne a boetse a bolela hore o na le matla a dihole a ho bua le mangeloi ka kotloloho.

2 Ka Sontaha, phutheho e ye nne e mo shebelle a ntse a fofa ka sekupu se entsweng ka masela a mebalabala, a re ke tsela ya hae ya ho bontsha hore moya o halalelang o a mo phahamisa. Batho ba bang ba ne ba mo hlompha, ba mo rolela kgaebane, ba re ke monna ya kgethehileng. Ba bang bona ba ne ba na le kgwao. 'Ke hobaneng ha moruti a dula a re re mo fe tjhelete e ngata hore re fumane mahlohonolo?' ho ile ha botsa monna e mong ya neng a sa kgotsofala. 5

3 Mehlolo ya hae! Ka tsatsi le leng a bolella batho hore ba reke metsi a halalelang, ao le ona a neng a le theko e hodimo. O ne a re metsi ao a tla ba fodisa mahloko ka mph! Ha nako e ntse e tsamaya, batho ba qala ho mo hlokomela. Ha nnete e se e tswile, ha fumaneha hore metsi ao ke a pompo. 10

[E qotsitswe le ho hlophiswa botjha ho tswa ho hhtp//:funnypriest.shutterstock.com]

5.1 Hobaneng ha mongodi wa tema ena a kgethile ho sebedisa leetsisa lena 'mph' ho na le hore a sebedise lentswe 'kaofela'? (2)

5.2 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang.

Hobaneng ha mongodi a kgethile ho qala seratswana sa 3 ka mantswe aa, 'Mehlolo ya hae!'?

A Ho pepesa mehlolo e buuwang ke moruti
B Ho utulla mehlolo e makatsang ya moruti
C Ho makalla mehlolo e etswang ke moruti
D Ho rata mehlolo e etswang ke moruti (2)

5.3 Qolla polelwana e re bopelang sekao moleng wa 4 o nto hlalosa hore se na le tshusumetso efe temeng. (3)

5.4 Sekaseka tshebediso ya phetapheto ya moelelo e hlahang meleng ya 6 le 7. (3)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70